

Lipnickie palmy wielkanocne

Iolanta Jabłońska

Wielkanoc w polskiej tradycji jest niezwykle kolorowym i radosnym świętem. Tradycje związane z jego obchodami wywodzą się ze średniowiecza. Są one do dziś kulturowane i przekazywane z pokolenia na pokolenie. Do nich należą m.in.: święcenie pokarmów i palm, malowanie jajek, oblewanie się wodą w lany poniedziałek. Dzieci bardzo lubią uczestniczyć w świątecznych przygotowaniach.

Warto podczas rodzinnych spotkań przybliżyć najmłodszym wielkanocne zwyczaje, ludowe obrzędy, które zostały zachowane w wielu rodzinach i powtarzane są każdego roku o tej samej porze.

Od naszych dziadków, rodziców lub krewnych możemy dowiedzieć

się o zwyczajach, które obowiązują w ich miejscu zamieszkania. My wiele interesujących informacji związanych z tradycją samodzielnego przygotowywania palm usłyszeliśmy od mamy Adasia, pani Heleny, która w dzieciństwie wspólnie z rodzicami mieszkała w Lipnicy Murowanej, skąd także pochodzą jej najbliżsi członkowie rodziny. Pani Helena pokazała nam również, jak wykonać palmę wielkanocną zdobioną w tradycyjny sposób z jej rodzinnych stron.

Podczas spotkania dowiedzieliśmy się, że Lipnica Murowana to wieś położona w województwie małopolskim, w powiecie bocheńskim, w środkowej części Pogórza Wiśnickiego. Założona została w 1326 roku przez Władysława Łokietka. Miejscowość ta znajduje się na małopolskim Szlaku Architektury Drewnianej. Lipnica Murowana

od 2004 roku jest na liście światowego dziedzictwa UNESCO i słynie z konkursu lipnickich palm wielkanocnych, organizowanego od 1958 roku, którego inicjatorem był miejscowy poeta Józef Piotrowski. Mieszkańcy tej i okolicznych wsi co roku uczestniczą w konkursie, wykonując całymi rodzinami palmy. Nagradzane są bowiem najwyższe i najpiękniejsze. Palmy osiągają wysokość nawet 36 m. Dawniej rozmiar palmy zależał od wielkości gospodarstwa i jego zamożności. Istniało przekonanie, że gospodarz, który nie wykonał palm, by ją poświęcić w Niedzielę Palmową, nie miał pewności, czy w ciągu roku będzie żył w szczęściu. Palmy miały chronić ludzi m.in. przed chorobami i zarazami. W dniu konkursu odbywają się w Lipnicy imprezy towarzyszące: występy zespołów folklorystycznych, pokazy i degustacja

Palmowa Niedziela w Lipnicy Murowanej

Przynieśli je chłopcy ze wszystkich stron,
Bo palmy w ten czas poświęcić trzeba,
I przyozdobić nią przyszyły plon,
By nie zabrakło na co dzień chleba.
Zakwitły palmy wstążkami,
Ku wiosnie, ku wiosnie się spieszą,
Kołyszą się w górze nad nami,
Niedzielą Palmową się cieszą.
Zakwitły święconą wiosną
Starej tradycji – palmy,
Wyżej niż Szymon nasz rosna,
Nuca wraz ze świętym psalmy.
Otoczyły naszego Szymona,
Wzwyż wyrosły nad całą Lipnicą,
To dla Niego ta barwna korona,
Bo palmy też świętym z Lipnicy się szczyca.
Wyrosły z nadrzecznych łęgów
Smukłe witki wierzbowe,
Na szczytach trzciniowych pęków
Tańczą ich wstążki tęczowe.
Drżą w wiatru podmuchach,

Bukietem barwnym się mienią,
Wiją w spiralnych się ruchach,
A baze puszyste się pienią.
Trwają w Palmową palmowe święta
I palm procesja w palmy zdobiona.
Trwa ta tradycja, co tu poczęta,
I wiary ojców żywe znamiona.
Hosanna! – radosna brzmi pieśń.
Radością się dzielimy,
Bo Chrystus odbierał swą cześć
U bram Jerozolimy.
Minie Palmowa, hosanny tony,
A woda święta zagony zrosi.
Gdzie krzyż palmowy z pręci spleciony
O dobre plony Boga poprosi.
Tradycje nasze, swojskie, ludowe,
Tylko w Lipnicy są takie palmy –
Sercem splecione witki wierzbowe,
Przed całym światem nimi się chwalmy.

Tekst psalmu napisali mieszkańcy Lipnicy.

regionalnych potraw, wystawy prac twórców ludowych.

W niektórych regionach Polski, także w Lipnicy, z poświęconych palm robi się krzyże, które mieszkańcy wsi umieszczają na uprawnej roli. Według dawnych wierzeń pokropione święconą wodą miały przynosić obfite plony i dostatek gospodarzowi. Puszyste baze (kotki) z gałązek wierzbowych dodawano natomiast do karmy dla zwierząt, aby i one zdrowo się chowały. Lipnicka palma wykonywana jest z wiklinowych pręci. W jej środku znajduje się tyczka wystrugana z drewna (przeważnie jest to świerk). Tyczkę gospodarze przygotowują nawet dwa lata wcześniej, by drewno mogło wyschnąć, przez co będzie lżejsze i stabilniejsze. Potrzeba

też czasu na przygotowanie materiałów dekoracyjnych do palmy: zaszuszonych traw, ziół, ale i tych wykonanych własnoręcznie z kolorowej krepy lub bibuły. Lipniczanki potrafią z niej wyczarować prześlizne róże, chabry, maki, goździki, słoneczniki, które z kolorowym pękiem wstążek stanowią główny walor artystyczny wielkanocnego dzieła.

Konkursowa palma musi spełniać wymagania określone w regulaminie. Dolna część palmy nie może być za gruba – powinna mieścić się w dłoni osoby, która ją wykonała. Wierzbowe witki natomiast powinny być splecione na swej długości w odstępach określonych w regulaminie. Do wiązania palmy nie wolno używać sznurka ani drutu. Miejsce wiązań (wykonanych wyłącznie z wikliny) ozdabiane jest kwiatami z kolorowej bibuły i zielonymi gałązkami bukszpanu. Na czubku palmy mocowane są wiosenne baze i różnobarwne wstążki. Oceniana jest nie tylko wysokość palm, lecz także jakość ich wykonania i efekt zdobienia. Przygotowaną na konkurs palmę należy przynieść na rynek. Jest to nie lada wyzwanie nawet dla kilkunastu mężczyzn. Aby palma mogła być oceniona przez jury powołane na tę okazję, musi być postawiona. Do tego celu nie wolno używać maszyn, dźwigów ani innych urządzeń mechanicznych.

Do postawienia palmy przydają się sznury, drewniane drągi i wcześniej

przygotowane rusztowania do podtrzymania tej niezwyklej konstrukcji. Lipnickie palmy nie tylko są wysokie, ale też ciężkie – niektóre ważą ponad 200 kg. Niejednokrotnie zdarzało się, że palmy podczas ich stawiania łamały się. Komisja w takich przypadkach przyznawała ich twórcom nagrody pocieszenia. Liczy się bowiem udział mieszkańców w konkursie oraz możliwość podtrzymywania i kultywowania tradycji swoich przodków. Mniejsze palmy ustawiane są na środku

lipnickiego rynku, wokół rzeźby św. Szymona, i stanowią wielobarwną dekorację. Są również niezapomnianą atrakcją dla turystów z Polski i zagranicy.

Palnę tradycyjnie wykonuje się z gałązek wierzby. Według wierzeń jest ona symbolem nieśmiertelności duszy. Uznawana jest za symbol Niedzieli Palmowej. Od wieków palmy spalało się w Wielką Sobotę, a popiół przechowywało do Popielca. Obecnie palmy wykonuje się z różnorodnych materiałów. Te domowe, przygotowywane przez rodziny z dziećmi, ozdabiane są najczęściej suszonymi kwiatami, trawami, gałązkami drzew, krzewów, ziołami, kłosami zbóż, piórkami lub kolorową krepiną. Wszyst-

kie są równie piękne i przyciągają wzrok, mieniąc się barwnymi, ciekawymi i oryginalnymi ozdobami. Możemy kupić gotową wielkanocną palmę, lecz samodzielne jej wykonanie daje wiele radości i satysfakcji.

Nasze świąteczne palmy wykonaliśmy według pomysłu i instrukcji mamy Adasia, dla której inspiracją były lipnickie zdobienia palm. Pani Helena specjalnie dla nas wykonała prześliczne, różnokolorowe różyczki z krepiny, którymi ozdobione zostały przywiezione (ścięte w Lipnicy) wierzbowe witki do naszych przedszkolnych palemek. Połączono je w pęczki równej długości i opleciono drutem. Do nich przymocowaliśmy zasuszone gałązki traw,

zbóż i polnych ziół. Starsze dzieci mogą same przygotować takie ozdoby, łącząc je kolorowym sznurkiem, wstążeczką, oplatając wierzbowe witki kolorową krepiną. Można też wykorzystać wiosenne gałązki drzew, długie wykałaczki, które – oplecione paskami krepiny – będą stanowić trzon palmy. Kolorowe kwiatki, gałązki bukszpanu, tui, borówki itp. należy opleść cienkim drucikiem, a następnie przymocować do głównej części palmy. Od naszej inwencji zależy, w jaki sposób ją przyozdobimy.

Młodsze dzieci (tak było w naszej grupie) mogą skorzystać z gotowych elementów dekoracyjnych, a wykonać jedynie te prace, z którymi sobie poradzą. Naszym zadaniem było przyklejenie w górnej części trzonu palmy pociętych pasków krepiny. Nie spotyka się u nas tego rodzaju zdobienia, więc z pewnością będzie to unikalna i ciekawa ozdoba wielkanocnej palemki, na którą inni na pewno zwrócą uwagę. Z wielką radością zabraliśmy się do przyklejania kolorowych pasków. Najbardziej jednak ucieszył nas efekt pracy, kiedy mogliśmy, poruszając palmą, obserwować kolorowe wiązki krepiny kołyszące się w powietrzu i mieniące różnymi barwami.

Wielkanoc jest najstarszym i najważniejszym świętem chrześcijańskim. To szczególny czas, kiedy religia, tradycja i obyczaje wzajemnie się przenikają. To okres radości, miłości i pojednania, czas rodzinnych spotkań, potrzebny każdemu z nas. To wspaniała okazja do kultywowania tradycji, przekazywania rodzinnych historii, wzmacniania więzi. Warto więc z pokolenia na pokolenie przekazywać regionalne tradycje świąteczne, nie poddając się pędowi do nowoczesności.

Wykorzystajmy przedświąteczny czas do wykonania symbolicznych, świątecznych ozdób, które pozostaną na długo w naszych domach, zdobiąc je i przypominając o wspólnie przeżytych chwilach.

Jolanta Jabłońska
Przedszkole nr 196
„Kraina Misiów”
w Warszawie

